

Par Sabiedrības veselības pamatnostādņu

2021.-2027.gadam projektu (VSS-134)

Esam priecīgi redzēt, ka jaunais Sabiedrības veselības pamatnostādņu projekts pieskaras vairākām, mūsaprāt, aktuālām sabiedrības veselības tēmām, kā, piemēram, *Uz cilvēku centrēta un integrēta veselības aprūpe*, kā arī *Veselības aprūpes ilgtspēja, pārvaldības stiprināšana un efektīva veselības aprūpes resursu izlietošana*. Digitālās veselības jaunuzņēmums “Longenesis”, sadarbojoties ar Latvijas Universitātes Datorikas un Medicīnas fakultātēm, pagājušajā gadā radīja sabiedrības līdzdalības platformu www.skrinings.lv, cenšoties tiešā veidā stiprināt Latvijas pozīcijas tieši šajās nozīmīgajās veselības jomās.

Vēlamies izteikt interesi iesaistīties pamatnostādņu īstenošanā ar jau uzkrāto zināšanu un pieredzes bāzi. Mūsu projekts jau ir guvis lielu atsaucību no sabiedrības, iesaistot gandrīz 6000 sievietes, kas ar platformas palīdzību ir ne vien izzinājušas savus krūts vēža riska faktorus, bet arī vienlaikus piekritušas iesaistīties pētniecības iniciatīvās, daloties ar saviem datiem un piekrītot saņemt uzaicinājumus uz jauniem pētījumiem. Platforma ir uz lietotāju centrēta un satur plašu informāciju par valsts veselību veicinošām iniciatīvām, tai skaitā svarīgāko krūts vēža profilakses iniciatīvu – valsts apmaksātu krūts vēža skrīningu sievietēm pēc 50 gadu vecuma. Jau šobrīd platforma savā ziņā kalpo par digitālu aicinājuma vēstuli veikt regulāru profilaksi, kas saskaņā ar speciālistiem ir mūsu līdzšinējais klupšanas akmens.

Dati rāda, ka krūts vēzis ir visizplatītākais vēža veids visā pasaulē. Tas ir arī izplatītākais vēža veids Latvijas sievietes vidū ar 1143 gadījumiem 2017. gadā. Gandrīz 1/3 tiek diagnosticētas novēloti. Vēža stadijas diagnosticēšanas brīdī 2017. gadā: 1. stadija - 349; 2. stadija - 418; 3. stadija - 204; 4. stadija - 110.¹ Tikai ap 30% krūts vēža gadījumu tiek atklāti pirmajā stadijā.²

Latvijā valsts apmaksātais krūts vēža skrīnings tika uzsākts 2009. gada janvārī. Šī iniciatīva piedāvā veikt mamogrāfiju reizi 2 gados sievietēm vecumā no 50 līdz 69 gadiem.³ Pēdējo piecu gadu laikā (2015-2019) valsts apmaksāto krūts vēža mamogrāfijas izmeklējumu izmantoja 34.9%, 27,4%, 44%, 42.1%, 45.1%.⁴ Salīdzinot ar citām Eiropas valstīm (Zviedrija, Apvienotā Karaliste, Portugāle, Dānija u.c.), kas sasniedza skrīninga atsaucību virs 80%, Latvijas rezultāti ir ļoti zemi, norādot nepieciešamību pēc inovatīvas

ilgtermiņa stratēģijas profilakses pasākumu veicināšanai, kas nodrošinātu agrīnu krūts vēža diagnosticēšanu.⁵

Uzskatām, ka digitālās tehnoloģijas var pavērt iespēju pieņemt uz datiem balstītus lēmumus sabiedrības veselības stratēģijas īstenošanai. “Skrinings.lv” digitālā pieeja spēj palielināt sabiedrības līdzdalības indeksu, kas var palīdzēt veicināt uz cilvēku centrētu pieeju veselības aprūpei, izglītojot sievieti par viņas riskiem un tieši viņai aktuālajām profilakses darbībām. Jau šobrīd iniciatīva ir ne vien raisījusi interesi no sabiedrības, bet arī ārstiem un klīnikām. Savukārt atklāti un godīgi veidotais pētniecības uzaicinājums, pateicoties dinamiskās piekrišanas risinājumam, nodrošina sabiedrības brīvprātīgu līdzdarbību un vismaz daļēji risina esošo problemātiku datu pieejamībai un otrreizējai datu izmantošanai pētniecību iniciatīvās.

Būsim pateicīgi par iespēju iesaistīties pamatnostādņu īstenošanā, kopā attīstot platformu saskaņā ar rīcības virzienos noteiktajiem mērķiem. Labprāt turpmāk saņemtu ziņas pamatnostādņu īstenošanu un zem tās plānotajiem projektiem.

Atsauces:

1. Latvian Centre for Disease Prevention and Control, (2017). *Statistical Yearbook of Healthcare in Latvia*. Atrodams <https://spkc.gov.lv/en/for-professionals/statistics>
2. World Health Organization. (2017) State Of Health In The EU: Country Health Profile 2017 – Latvia.
3. Hegmane, A., Eglītis, J. (2011). Population-based mammography screening program in Latvia: Results of the first round. *Journal of Clinical Oncology* 29:15_suppl, e11038-e11038
4. Latvian NHS, Breast cancer screening feedback report (2009-2019) Atrodams <http://www.vmnvd.gov.lv/lv/veselibas-aprupes-pakalpojumi/veza-savlaicigas-atklasanas-programma/programmas-rezultati>
5. Eurostat. 2019. Cancer statistics - specific cancers, *Statistics Explained*. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/39738.pdf>

Ar cieņu,

Prof. Guntis Arnicāns, Latvijas Universitātes Datorikas fakultātes dekāns

Asoc. Prof. Liliāna Civjāne, Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes studiju programmas “Epidemioloģija un medicīniskā statistika” direktore, epidemioloģe

Emil Syundyukov, SIA “Longenesis” tehniskais vadītājs, LU Datorikas fakultātes pētnieks